

עירובין י: (ש 4 מהסוף) עד יא: (המשנה)

ביאורי מושגים

צורת הפתח מן הצד - אחת ההלכות המשמעותיות ביותר בהכנת עירוב ליישוב הוא הדין של צורת הפתח מן הצד. הגמרא שלנו מביאה את דינו של רב חסדא הפוסק שאם החוט עובר מצידם של העמודים ולא מעליהם, אין זה נחשב צורת הפתח. הראשונים נחלקו מדוע צורת הפתח מהצד לא כשרה. האם הסיבה היא טכנית - כיוון שאז החיבור של החלק העליון לא מספיק קבוע. או מהותית - פתח מוגדר פתח רק כאשר הקורה העליונה מונחת על העמודים. הנפקא מינה בין ההסברים היא בנוגע לחוטי חשמל המחוברים לעמודי חשמל בצורה חזקה. להלכה נפסק שפסול 'מן הצד' הינו מהותי. לכן כשמסתמכים על עמודי חשמל כצורת הפתח יש לוודא שהונחו מתחת החוטים עמודים כדי שלא תהיה בעיה של צורת הפתח מן הצד.

דחיה לק"ו של רב יוסף:
'פרוץ מרובה' אינו יותר חמור מפירצה של 10 אמות.
יש מקומות שבהם מכשירים 'פרוץ מרובה' ולא מכשירים פירצה של עשר אמות.

ניסיון הוכחה לרב יוסף מברייתא:
הברייתא קובעת שכותל שבו יש פתחים המרובים על העומד - פסול.
דחיה להוכחה:
שם מדובר בפתחים מקולקלים (או בלי קורה מעל או שהאבנים מהצדדים יוצאות ונכנסות).

היסקו של רב יוסף:
הנחה:
רב קבע שצורת הפתח לא מועילה להכשיר מבוי רחב מעשר אמות.
מסקנה:
ק"ו שצורת הפתח לא מועילה להכשיר דופן שבה הפרוץ מרובה על העומד.

למה מועילה אמלתרא (קורה מארז):
להכשיר פתח גבוה - מועילה.
להכשיר פתח רחב - ספק.

למה מועילה צורת הפתח:
לפי הנוסח שבפנינו:
להכשיר פתח גבוה - מועיל,
להכשיר פתח רחב - מועיל.
לפי הנוסח של רב:
צורת הפתח לא מועילה להכשיר פתח רחב או גבוה מדי.

הערות:
1. בה"א הגמרא חשבה שגם ר"ל סובר שצורת הפתח מן הצד לא מועילה.
לפי הה"א המת' בין ר"י ור"ל היא בהכשר צורת הפתח הרחבה מעשר אמות.
2. צורת הפתח מן הצד בכלאים:
ר"ל: מועילה תמיד.
ר' יוחנן: מועילה אם היא צרה מעשר אמות.
רב של ר"ל - ר' יהודה בן חנינא: לא מועילה אף פעם.

צורת הפתח מהצד (עיני ביאור):
רב חסדא ור' יוחנן: לא מועילה.
ר"ל: מועילה.

הגמרא מספרת שתלמידי רב אשי אמרו שלרבם לא אמר כלום בענין צורת הפתח.
רוב הראשונים הבינו שכוונת התלמידים לומר שרבם, רב אשי, לא דרש היכר ציר. חלק מהראשונים סברו כפשט המילים - רב אשי לא אמר כלום בענין זה.

מח' זו הביאה לעימות בין רב ששת ושמשו לבין אנשי ריש גלותא. למסקנה הגמרא מדייקת מברייתא כרב נחמן שאין צורך שהקנים יגעו.
רב ששת דאג שאנשי ריש גלותא לא יאסרו את שמשו ולכן כדי להגן עליו הוא דאג שהם לא ידעו מהברייתא הזו.

דרישות נוספות מצורת הפתח:
א. צריכה להיות מספיק חזקה כדי להחזיק בה דלת מקש.
ב. צריכה היכר ציר (חור ברצפה שניתן להכניס בו את צרי הדלת).
ג. האם הקנים צריכים לגעת בקנה העליון:
רב ששת: צריכים לגעת.
רב נחמן: לא צריכים לגעת.